

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»**

**Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра політичних наук і права**

Гедікова Н. П.

**Методичні рекомендації до практичних занять
з навчальної дисципліни
«Теорія міжнародних відносин»**

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 052 «Політологія»

Одеса –2020

УДК : 327(075.8)

ББК 66

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № ____ від « ____ ». ____ .2020 року)*

Рецензенти:

Польовий Микола Анатолійович – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця).

Долженков Олег Олександрович – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Гедікова Н. П. Методичні рекомендації до практичних занять з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» [для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія» денної форми навчання] / Н. П. Гедікова. – Одеса : Університет Ушинського, 2020. – 50 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Політологія» та робочої програми навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія» денної форми навчання.

Вони розроблені для ознайомлення здобувачів із структурою та змістом навчальної дисципліни і призначені для планування, підготовки та проведення практичних занять.

ЗМІСТ

1	Вступ	4
2	Навчально-тематичний план дисципліни	7
3	Програма навчальної дисципліни	8
4	Плани практичних занять	17
5	Критерії та шкала оцінювання	43
6	Список рекомендованої літератури	44

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Теорія міжнародних відносин» є складовою частиною професійної підготовки фахівців-політологів. Засвоєння даної дисципліни дасть можливість методологічно обґрунтувати та системно упорядкувати теоретичні уявлення фахівця про міжнародні відносини, форми взаємодії їх суб'єктів, структурно-функціональні особливості та закономірності розвитку міжнародної системи.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є зміст основних наукових ідей, концепцій, теорій та вчень, які логічно пояснюють реальність міжнародних відносин та їх окремі явища та процеси, формулюють твердження про їхні причини, зміст і рушійні сили.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» є формування у здобувачів системних уявлень про ключові поняття і концептуальні підходи, що визначають основні напрямки досліджень в сфері міжнародних відносин, методологічних підходах і методах, на яких базується дослідження міжнародних відносин, фахові знання про сутність й природу міжнародних відносин, а також основні форми взаємодії суб'єктів міжнародних відносин. Курс дає можливість отримати навички аналізу міжнародних відносин та процесів, необхідні для подальшої професійної діяльності.

Навчальна дисципліна «Теорія міжнародних відносин» відноситься до компонентів вибіркової частини освітньо-професійної програми «Політологія» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія» і є складовою блоку 1 «Міжнародні відносини». Вона орієнтована на професійно-практичну підготовку здобувачів.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» здобувачі мають опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Історія політико-правових вчень», «Міжнародні відносини».

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» є

- засвоєння основних теоретичних підходів і методів дослідження міжнародних відносин;
- формування, поглиблення і систематизація знань про основні теоретико-методологічні і концептуальні підходи і напрямки у вивченні міжнародних відносин і окремих їх сфер;
- оволодіння навичками концептуального моделювання і прикладного аналізу міжнародно-політичних систем, процесів і ситуацій.

Очікувані результати навчання:

I. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- основні етапи розвитку науки про міжнародні відносини;

- сутність і особливості застосування методологічних принципів та основних методів наукового дослідження міжнародних відносин, явищ та процесів в міжнародному середовищі;

- зміст основних категорій і понять міжнародних відносин;

- принципи основних наукових шкіл і напрямів теорії міжнародних відносин та розуміти зміст їхніх концепцій;

- характерні особливості діяльності різних суб'єктів міжнародних відносин;

- характер найважливіших особливостей, механізмів та рушійних сил міжнародних відносин;

уміти:

- виявляти відмінності в підходах представників відомих наукових шкіл та напрямів у дослідженні міжнародних відносин;

- зіставляти різні оцінки ефективності зовнішньої політики держав і зовнішньополітичної діяльності інших суб'єктів міжнародних відносин;

- аналізувати актуальні міжнародно-політичні процеси, спираючись на отримані теоретичні знання.

II. Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають опанувати такі компетентності:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в політичній та викладацькій професійній діяльності або у процесі навчання, які передбачають застосування певних теорій та методів політичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК.2 Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосовування концептуальних і базових знань у практичних ситуаціях, розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК.5 Здатність здійснювати усну і письмову комунікацію професійного спрямування державною та іноземною мовами.

ЗК.6 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізу та використання інформації з різних джерел.

ЗК.7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК.8 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності, здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК.10 Здатність працювати автономно, визначати, формулювати та розв'язувати проблеми, аналізувати соціально-значущі процеси та приймати обґрунтовані рішення.

Фахові (предметні) компетентності спеціальності:

ФК.1 Знання понятійно-категоріального апарату та методів політичної науки, основних галузей (напрямків) політичного знання.

ФК.2 Знання вчень та концепцій світової та української політичної думки.

- ФК.4 Знання принципів політологічного підходу до аналізу соціально-політичних явищ і процесів, окремих суб'єктів та інститутів; засад та технологій політичного прогнозування.
- ФК.6 Уміння працювати з оригінальними текстами та смисловими конструкціями, які містяться в них.
- ФК.7 Уміння аналізувати специфіку основних етапів розвитку політики та світового політичного процесу.
- ФК.8 Уміння творчо осмислювати і застосовувати історичний досвід політичної практики.
- ФК.9 Уміння об'єктивно і критично оцінювати життєво важливу соціально-політичну інформацію.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» складена відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою «Політологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Дисципліна «Теорія міжнародних відносин», яку здобувачі вищої освіти вивчають на четвертому курсі денної форми навчання, серед форм освітнього процесу, включає лекції, практичні заняття, самостійну роботу здобувача, ІНДЗ, та інші форми роботи. Завершується вивчення курсу складанням іспиту.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	усього	л.	п.	с.р.	інд.
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1. Теорія міжнародних відносин					
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади теорії міжнародних відносин					
Тема 1. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна.	12	2	4	6	
Змістовий модуль 2. Традиції та парадигми в теорії міжнародних відносин					
Тема 2. Ідейно-теоретичні підходи дослідження міжнародних відносин в історії політичної думки.	15	2	6	7	
Тема 3. Традиційні (класичні) та модерністські теорії міжнародних відносин.	12	2	4	6	
Тема 4. Неокласичні та постмодерністські теорії міжнародних відносин.	15	2	6	7	
Змістовний модуль 3. Міжнародна система і учасники (актори) міжнародних відносин					
Тема 5. Міжнародна система.	21	4	8	9	
Тема 6. Учасники (актори) міжнародних відносин.	15	2	6	7	
Тема 7. Інтереси, потреби, цілі та засоби учасників (акторів) міжнародних відносин.	15	2	6	7	
Змістовний модуль 4. Явища і процеси в міжнародному середовищі, механізми регулювання міжнародних відносин					
Тема 8. Правові та моральні принципи регулювання міжнародних відносин.	12	2	4	6	
Тема 9. Міжнародні конфлікти та механізми їх урегулювання.	15	2	6	7	
Тема 10. Міжнародне співробітництво.	8	2	2	4	
ІНДЗ	10				10
Разом за модулем 1	150	22	52	66	10
Усього:	150	22	52	66	10

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. Теорія міжнародних відносин

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади теорії міжнародних відносин.

Тема 1. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна.

Міжнародні відносини як суспільне явище, їх сутність, характер. Основні особливості й чинники міжнародних відносин. Види, рівні, стани міжнародних відносин. Вплив зовнішнього (позасоціального і соціального) середовища на динаміку міжнародних відносин. Сучасні тенденції міжнародних відносин. Наукова природа теорії міжнародних відносин (Р. Арон, А. Камінський, Ю. Кукулка, Я. П'єтрась, М. Фалінський, П. Циганков та ін.). Теорія міжнародних відносин (ТМВ) як наука і навчальна дисципліна. Поняття і сутність ТМВ. Мета ТМВ. Об'єкт ТМВ. Предмет ТМВ. Структура ТМВ: компонентна, теоретичного дослідження, предметна. Завдання ТМВ на сучасному етапі. Функції ТМВ: наукові, прикладні.

Теорія міжнародних відносин у системі суспільних наук відносин (Р. Арон, Дж. Зінгер, Ю. Кукулка, Я. П'єтрась, П. Циганков та ін.). Закономірності міжнародних відносин. Міжнародні відносини як об'єкт дослідження.

Методологічна база сучасної науки про міжнародні відносини. Методологічні принципи ТМВ: структурування, історизму, об'єктивності, суб'єктивізму, антропоморфізму, нормативізму. Проблема методик у ТМВ. Формальні й неформальні методи. Дослідницькі методи або наукові підходи ТМВ: системний, діалектичний, дедуктивний, індуктивний, стратегічний, прогностичний, синоптичний, структурно-функціональний, інституційно-нормативний та синергетичний. Особливості застосування методів наукового пізнання на теоретичному та емпіричному рівнях дослідження міжнародних відносин. Методи теоретичного рівня пізнання: аналогія, порівняння, групування, структуризація, абстрагування. Методи емпіричного рівня пізнання: загальні методи (спостереження, аналіз документів, компаративістські методи), експлікативні методи (контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування, метод індикаторів, статистичний метод), конструктивні методи (експеримент, системний метод, моделювання).

Поняття і категорії теорії міжнародних відносин. Проблеми формування понятійно-категорійної системи. Загальнонаукові (інструментальні) поняття і категорії: проблема, гіпотеза, принцип, парадигма, концепція; фактор, процес, система; стабільність, конфронтація, конфлікт, трансформація, турбуленція, орієнтація, домінанта, детермінанта, константа. Операційні поняття і категорії: в теорії ідеалістів, реалістів, біхевіористів (модерністів), постбіхевіористів (постмодерністів). Співвідношення категорій «міжнародні відносини», «міжнародна політика» і «світова політика».

Змістовий модуль 2. Традиції та парадигми в теорії міжнародних відносин

Тема 2. Ідейно-теоретичні підходи дослідження міжнародних відносин в історії політичної думки.

Проблема міжнародних відносин в політичній думці Стародавнього світу. Вчення Каутіля і його давньоіндійський трактат «Артхашастра». Конфуціанство як одне з головних політичних вчень стародавнього Китаю. Розвиток теоретичних уявлень про міжнародні відносини в легізмі (Гуан Чжун, Шан Ян). Зародження двох основних напрямків щодо вивчення міжнародних відносин в Античній Греції: ізоляціоністський та імперіалістичний. Вчення Платона та Арістотеля, Фукідіда. Вчення кініків (Діоген Синопський, Антисфен Афінський, Кратет, Гіпаркія та ін.).

Ідеї християнства і середньовічні уявлення про світопорядок. Вчення Августина Блаженного та Фоми Аквінського: основні теоретичні та політичні аспекти теорії міжнародних відносин. Теорія «двох мечів» Бернара Клервоського. Міжнародно-політична думка Київської Русі.

Уявлення про міжнародні відносини в політичній думці епохи Відродження. Основні положення вчення Філіпа де Коміна та Ніколи Макіавеллі (кінець XV – XVI ст.). Критика макіавеллізму Томазом Кампанеллім. Ідея створення універсальної європейської континентальної імперії у вченні Меркуріо Гаттінара.

Розвиток теорії міжнародних відносин у Новий час. Ідеї Еразма Роттердамського і Гюго Гроція про міжнародні відносини. Основні політичні доктрини Емерік Крюсе, Томаса Гоббса, Джона Локка, Вільяма Пенна, Шарль Іріне де Сен-П'єра. Вчення Шарль-Луї Монтеск'є і Жан-Жака Руссо. Ідеї Емера де Ваттеля. Концепція міжнародних відносин Іммануїла Канта. Політичні погляди Йогана-Готліба Фіхте. Вчення Георг-Вільгельма Фрідріха Гегеля, Леопольда Ранке, Людвіга Гумпловича тощо.

Марксизм та міжнародні відносини. Погляди представників марксистської парадигми на міжнародні відносини. Основні положення вчення засновників марксизму Карла Маркса і Фрідріха Енгельса.

Уявлення про міжнародні відносини українських мислителів. Кирило-Мефодіївське братство (Микола Костомаров, Микола Гулак, Пантелеймон Куліш, Василь Білозерський). Політичні ідеї Т. Г. Шевченко, М. П. Драгоманова та ін.

Тема 3. Традиційні (класичні) та модерністські теорії міжнародних відносин.

Класифікація сучасних шкіл і напрямів в теорії міжнародних відносин.

Політичний ідеалізм в теорії та практиці міжнародних відносин у 30–60-х рр. XX ст. Основні принципи ідеалізму: природна гармонія світу, співпадання інтересів держав в збереженні миру та безпеки, домінування моральних засад в міжнародній політиці, міжнародні організації, міжнародне право як основні регулятори міжнародних відносин. Програма створення Ліги націй Вудро

Вільсона, пакт Бріана-Керолга як вияв ідеалізму в політичній практиці, його домінування між світовими війнами. Критика ідеалізму Е. Карром. Розвиток ідеалізму у перше десятиліття після Другої світової війни. Формулювання ідеалістичного розуміння міжнародних відносин в працях Д. Перкінса, У. Ліппмана, Ф. Таненбаума, Т. Мюрея, Д. Фосдіка, П. Лайнбарджера тощо.

Політичний реалізм. Актуалізація реалістичного підходу в період між двома світовими війнами. Соціоантропологічна концепція Р. Нібура. Реалістичне тлумачення міжнародної політики Е. Карром. Політико-реалістична парадигма Ч. Кеглі та О. Віткофа. Концепція Ганса Моргентау і реалістична школа в теорії міжнародних відносин. Зміст поняття «power» в працях Г. Моргентау. Принципи політичного реалізму Г. Моргентау. Розвиток школи політичного реалізму в 1940–1970-і рр. Теоретичні концепції Г. Кісінджера та А. Арона. Поміркований напрям політичного реалізму. Представники центристського напрямку політичного реалізму. Правий, ультраконсервативний напрям політичного реалізму. Період «холодної війни» і його значення в розвитку реалістичної парадигми. Критика реалізму.

Модерністські теорії міжнародних відносин. Дискусії традиціоналістів та модерністів. Ідеї Л. Річардсона та Куїнса Райта. Вивчення формування та порівняльного аналізу зовнішньої політики. Системний підхід до аналізу міжнародних відносин та ситуацій, застосування формалізації, моделювання, контент-аналізу, імітації із залученням ігор, математичних методів для здійснення міжнародного прогнозування. Створення теорії зв'язку та факторних теорій МВ. Критика Х. Буллом модерністського підходу. Теорії модерністських напрямів зовнішніх досліджень (зовнішньої політики, міжнародних систем, конфлікту, ігор, прийняття рішень, бюрократичного процесу зовнішньої політики, міжнародної інтеграції, взаємозалежності, світового суспільства, міжнародного еквілібріуму, факторів, зв'язків).

Тема 4. Неокласичні та постмодерністські теорії міжнародних відносин.

Еволюція міжнародних відносин в 70–90-х роках ХХ ст. Еволюція реалістичного підходу після «біхевіористської революції» в становлення неореалізму. Особливості теоретико-методологічних засад школи неореалізму у вивченні міжнародних відносин. Зони зближення неореалізму з ліберальною (ідеалістичною) парадигмою. Спроби синтезу принципів класичного реалізму і теорії міжнародних систем в роботах К. Волтца, Р. Гілпіна та К. Кіндермана, Дж. Гріко, Дж. Міршаймера. Специфіка «структурного» реалізму. Теоретичне відкриття неореалістами структури системи як ключового елементу аналізу. Відмінність неореалізму від теорії класичного реалізму.

Неоліберальний напрям теорії міжнародних відносин. Принципи та основні течії неолібералізму: «Транснаціональні відносини і світова політика» Джозефа Ная, Роберта Кохена, теорія комплексної взаємозалежності Джеймса Розенау, теорія світового суспільства Дж. Бартона, теорія загального миру Г. Кларка та Л. Сона, теорія міжнародних режимів та ін. Дослідження впливу транснаціональних відносин на зміст і характер міждержавної політики. Вклад

неолібералів в термінологію ТМВ. Проблема взаємозалежності. Неолібералізм та його відмінність від класичного ідеалізму. Зони зближення неолібералізму з неореалізмом в процесі «великих дебатів». Критика неолібералізму і проблема «неоліберальної» глобалізації.

Неомарксистський підхід до інтерпретації міжнародних відносин. Посилення «несиметричності» і взаємозалежності розвитку «центру» і «периферії» світової системи. Неомарксизм і світ-системна теорія (І. Валлерстайн, А. Франк, С. Амін, К. Полані, Р. Пребіш, Дж. Аррігі та ін.). Теорія взаємозалежності Й. Галтунга. Теорія поліваріантного розвитку світ-економіки У. Голдфранка.

Постмодернізм як теоретична альтернатива позитивістським підходам в інтерпретації міжнародних відносин та реакція на ускладнення сучасного світу. Вплив поглядів Р. Ешлі, М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж. Лакана, С. Жижека. Основні течії постмодернізму: критична теорія, конструктивізм (А. Вендт, Б. Бузан); фемінізм (С. Енлоє, О. Тікнер, Д. Харауен), рефлексивізм.

Цивілізаційний підхід до проблем міжнародних відносин. Основні напрямки дослідження міжнародних відносин після закінчення «холодної війни». Концепція «кінця історії» та теорії глобального управління Ф. Фукуями. Критика ідей Ф. Фукуями. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона. Визначення восьми ліній «культурних розломів» між цивілізаціями. Обґрунтування поліцивілізаційного характеру сучасної глобальної політики. Геополітичні концепції З. Бжезинського. Висвітлення геополітичного майбутнього Євразії у книзі «Велика шахівниця». Дискусії щодо визначення ролі України як геополітичного центру Європи для подальших трансформаційних змін у світовому просторі.

Змістовний модуль 3. Міжнародна система і учасники (актори) міжнародних відносин

Тема 5. Міжнародна система.

Міжнародна система як один з рівнів аналізу міжнародних відносин. Виникнення і сутність системного підходу. Системний підхід та проблема рівнів аналізу в теорії міжнародних відносин. К. Волтц про рівні аналізу міжнародних відносин та їх критерії.

Поняття «система», «міжнародна система». Поняття системи міжнародних відносин, її елементи, чинники становлення та специфіка. Середовище міжнародної системи, його особливості. Сутність та особливості міжнародних систем.

Структура міжнародної системи. Р. Арон про структурні характеристики міжнародної системи: полярність, ієрархічність, гетерогенність та ін. Ієрархія міжнародних систем та її основні закономірності. Регіональні підсистеми. Глобальна міжнародна система.

Типологія міжнародних систем. Основні підходи та критерії класифікації міжнародних систем. Історична типологія систем Е. Луарда. Типи міжнародних систем Ч. Ендрейна: народна (племінна); бюрократична авторитарна; елітиська

мобілізаційна; узгоджувальна. Типи міжнародних систем за Е. Чемпелем: імперіальна, гегемонічна, ієрархічна та егалітарна. Типологія міжнародних систем в парадигмі політичного реалізму: біполярна, мультиполярна, рівноважна та імперська. М. Каплан про типи міжнародних систем: гнучка біполярна система; жорстка біполярна система; універсальна система; ієрархічна система; система одиночного вето; система балансу сил. Типи міжнародних систем М. Ніколсона: чистий ієрархічний тип; тип чистої взаємодії; проста реалістична система; змішана реалістична система; комплексна система. Теоретичні моделі міжнародних систем (М. Каплан, Дж. Моделскі, С. Хоффман та ін.).

Закони функціонування й трансформації міжнародних систем. Фактори трансформації міжнародних систем. Чинники, що забезпечують функціонування та стабільність міжнародної системи. Найважливіші особливості та закономірності історичної еволюції міжнародних систем. Умови переходу від біполярної до мультиполярної системи. Явище монополярності за умов існування «єдиної наддержави». Динаміка сучасної глобальної системи.

Міжнародна система і міжнародний порядок. Поняття міжнародного порядку в реалістичній традиції об'єктивно заданого стану; в ліберальній традиції («глобальне громадянське суспільство», «міроуправління»). Проблема порядку в світовій політиці; міжнародний порядок Х. Булла, 1977 р. Концепція Вестфальського порядку Л. Міллера, 1990-х рр. Аналітична модель міжнародного порядку і конституційне регулювання, Дж. Айкенберрі, 2001 р. Засоби організації міжнародного порядку. Виміри міжнародного порядку: горизонтальний, вертикальний та функціональний. Схема прикладного аналізу міжнародного порядку. Проект моделей міжнародного порядку. Внесок Римського клубу, ЮНЕСКО. Еволюція міжнародних порядків. Історичні типи міжнародного порядку. Міжнародна практика: принцип обов'язковості договорів в міжнародних відносинах. Формальне і неформальне регулювання міжнародного порядку. Нова геополітична карта світу і тенденції геополітичних змін у постбіполярному світі. Формування нового міжнародного порядку.

Тема 6. Учасники (актори) міжнародних відносин.

Зміст понять «учасник», «актор», «суб'єкт», «партнер», «фактор» (чинник), «сторона», «винуватець» середовища міжнародних відносин, «суб'єкт міжнародного права», «суб'єкт міжнародних відносин», «актор міжнародних відносин» тощо. Основні підходи до встановлення поняття учасник (актор) в теорії міжнародних відносин. Типи міжнародних акторів. Проблема ієрархії міжнародних акторів. Державоцентризм та транснаціоналізм як основні підходи до трактування проблеми суб'єктності в міжнародних відносинах.

Держава як основний міжнародний актор. Сутність і роль держави як учасника (актора) міжнародних відносин. Походження, функції та історичні форми держави. Національно-державний суверенітет та його значення у міжнародних відносинах. Обмеженість національного суверенітету в умовах взаємозалежності. Роль міждержавних відносин у системі міжнародних відносин. Політичний характер міждержавних стосунків. Погляди вчених на

проблему зміни ролі держави у сучасному світі. Ієрархія держав на міжнародній арені. Симетричні та асиметричні міжнародні відносини.

Міжнародні організації як учасники міжнародних відносин. Поняття та сутність «міжнародної організації». Погляди прихильників різних парадигм на роль і місце міжнародних організацій у міжнародній політиці. Сутність та ознаки міжнародних організацій. Типологія міжнародних організацій, їх функції в системі міжнародних відносин. Урядові та неурядові міжнародні організації, відмінність їх функцій та вплив на міжнародне середовище. Міжнародні міжурядові організації, їх міжнародно-правовий статус, особливості функціонування. Виникнення та основні етапи розвитку міжнародних міжурядових організацій. Типологія міжурядових організацій та її критерії. Диференціація міжнародних міжурядових організацій за сферами діяльності. Значення універсального актора на міжнародній арені. Роль і місце міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин (ООН, ОБСЄ, Рада Європи, НАТО, СНД тощо), елементи наднаціональності в їх діяльності. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин.

Недержавні учасники міжнародних відносин, їх статус, особливості функціонування й основні критерії диференціації. Теорії міжнародних відносин про роль недержавних акторів та процеси формування міжнародного громадянського суспільства. Міжнародні неурядові організації і їх види: етнічні групи, релігійні групи, професійні групи, культурні групи, політичні групи, економічні групи. Неурядові міжнародні організації як «міжнародні групи тиску». Роль та місце транснаціональних корпорацій в системі міжнародних відносин. Інші недержавні учасники (актори) міжнародних відносин.

Нетрадиційні актори міжнародних відносин. Зростання різноманітності міжнародних акторів. Фізична особа (індивід) як актор міжнародних відносин. Гуманізація міжнародних відносин та зростання впливу фізичних осіб на міжнародну систему. Проблеми особистості в міжнародній політиці в різних теоріях міжнародних відносин. Типологія індивідів, залучених в міжнародну політику, визначення мотивації участі в міжнародних відносинах. Тип суспільства та сфера діяльності індивіда як важливі детермінанти його участі в міжнародних відносинах. Практика та інституціональні форми політичної участі індивідів в сфері міжнародної політики. Великі міста та мегаполіси як нетрадиційні («нові») актори світової політики. Транснаціональні злочинні угруповання. Регіони окремих держав. Вплив міжнародної міграції на міжнародні відносини і процеси.

Тема 7. Інтереси, потреби, цілі та засоби учасників (акторів) міжнародних відносин.

Поняття «інтересу» в теорії міжнародних відносинах. Сутність інтересів учасників (акторів) міжнародних відносин. Суспільні інтереси, інтереси нації і держави: зміст, структура, співвідношення. Психологічний (суб'єктивістський) та об'єктивістський підходи до розуміння інтересів учасників міжнародних відносин. Класифікація інтересів учасників міжнародних відносин. Типи, види і форми інтересів. Ієрархія інтересів акторів. Поняття сфери інтересу. Процес

взаємодії інтересів, поняття центру взаємодії інтересів учасників міжнародних відносин. Поняття та зміст категорії «національний інтерес», його структура. Національно-державний інтерес. Безпека і виживання як основа національно-державного інтересу. Позиції Г. Моргентау та Р. Арона, Р. Нібура. Зовнішньополітичні інтереси, їх роль і місце в теорії і практиці зовнішньої політики держав. Диференціація зовнішньополітичних інтересів. Основні типи інтересів: екзистенційні інтереси; коекзистенціональні інтереси; функціональні інтереси, їх універсальний характер. Проблема узгодженості та протиріч зовнішньополітичних інтересів, шляхи її вирішення. Роль та можливі наслідки протиріч зовнішньополітичних інтересів держав. Узгодженість зовнішньополітичних інтересів, її стабілізуючий вплив на розвиток міжнародних відносин і міжнародних систем. Варіанти стабілізації. Конфлікт інтересів суб'єктів міжнародних відносин. Взаємодія інтересів та утворення коаліцій та союзів держав.

Потреби та їх артикуляція у політиці держави. Проблема потреб і інтересів в соціальному житті, шляхи та методи її вирішення. Аспіраційні потреби в міжнародних відносинах: сутність, зміст і причинна обумовленість. Оперативні потреби і основні закономірності їх задоволення.

Взаємозв'язок між потребами, інтересами та цілями в міжнародних відносинах. Співвідношення інтересів і цілей. Типологія цілей. Особливості ухвалення рішень учасниками міжнародних відносин. Засоби досягнення цілей в міжнародних відносинах, їх характеристика: переконання, загроза, сила. Стратегія як встановлення співвідношення між цілями і засобами в міжнародних відносинах.

Сила як сутнісна характеристика міжнародних відносин та учасника (актора) міжнародних відносин. Сутність і параметри сили. Співвідношення понять сили та могутності. Сила в концепції політичного реалізму. Погляд Г. Моргентау: сила–могутність–влада. А. Уолферс та його погляди на силу в міжнародних відносинах. Реймон Арон про силу, вплив, могутність і владу на міжнародній арені. Складові сили (підходи Г. Моргентау, Р. Арона). Речові складові сили. Значення людського чинника в структурі сили. Сила в концепції політичного неореалізму. Погляди К. Уолтца, Р. Гілпіна, Г. Кіссінджера. Неоліберальний підхід до розуміння сили. Принципи «теорії комплексної взаємозалежності». Погляди А. Хіршмана, Р. Кохена, Дж. Ная. Врахування сфери переваг держави та сфери її вразливості. Розуміння постмодерністами сили в міжнародних відносинах. Концепція відносності та тимчасовості наукового знання й маніпуляції уявленнями. Особливість використання поняття «четвертого обличчя» сили. Структурна сила. Значення сили в сучасних міжнародних відносинах. Баланс сил на міжнародній арені. Баланс сил і рівновага сил. Насильство в міжнародних відносинах. Історична ретроспектива й сучасний стан. Формування центрів та полюсів сили. Центри сили міжнародної політики. Особливості процесу застосування сили в умовах сучасних міжнародних відносин. М'яка і жорстка сила у міжнародних відносинах. Виникнення понять «М'яка і жорстка сила». Концептуалізація понять. Жорстка силу у концепції Н. Макіавеллі, Т. Гоббса та Г. Моргентау. Вимір жорсткої сили.

її застосування державами. Особливості м'якої сили. Виміри її застосування провідними державами світу. Концепт «розумної сили».

Змістовий модуль 4. Явища і процеси в міжнародному середовищі, механізми регулювання міжнародних відносин

Тема 8. Правові та моральні принципи регулювання міжнародних відносин.

Місце правових і моральних норм у сфері міжнародних відносин. Історичні форми та особливості регулятивної ролі міжнародного права: теологічна, метафізична, антропоморфна. Суб'єкти міжнародного права. Доктрина природного права. Основні принципи сучасного міжнародного права. Право прав людини і міжнародне гуманітарне право. Концепція дотримання прав людини і державний суверенітет. Проблема «гуманітарного втручання» у сучасних міжнародних відносинах.

Взаємодія права і моралі в міжнародних відносинах. Генетична, функціональна та нормативно-ціннісна спільність права і моралі. Відмінності між правом та мораллю. Різноманіття трактувань міжнародної моралі: релігійні та культурні «ареали» моралі; етика переконання і етика відповідальності; проблема загальних і приватних пріоритетів. Мораль і національний інтерес (Г. Моргентау, Р. Арон). Концепція трьох рівнів впливу моралі на міжнародні відносини (К. Холсти). Основні імперативи міжнародної моралі. Дієвість моральних норм у міжнародних відносинах.

Тема 9. Міжнародні конфлікти та механізми їх урегулювання.

Основні підходи щодо дослідження міжнародних конфліктів. Основні напрямки дослідження міжнародного конфлікту: стратегічні дослідження, дослідження конфлікту і дослідження миру. Зміст понять «конфлікт», «суперечність-конфліктність-конфлікт», «міжнародний конфлікт» і «міжнародна криза». Дефініція міжнародного конфлікту за К. Боулдінгом, Р. Дарендорфом, Дж. Догерті і Р. Пфальцграфом, К. Райтом, К. Дойчем та ін. Загальне та особливе в змісті категорій «соціальний конфлікт» і «міжнародний конфлікт». Характер, природа, сутність та функції міжнародних конфліктів. Типології міжнародних конфліктів (К. Боулдінг, Ф. Брайар і М.-Р. Джалілі, Й. Гальтунг, А. Рапопорт, Х. Тоффлер та ін.). Конфлікт інтересів. Конфлікт цінностей. Конфлікт ідентифікацій. Територіальні та нетериторіальні конфлікти. Структура міжнародного конфлікту. Витоки конфлікту. Основні фази розвитку конфлікту. Класичний і компромісний варіанти розвитку міжнародного конфлікту. Стратегія поведінки в конфлікті (суперництво, співробітництво, компроміс, пристосування, уникнення). Тактики стратегії поведінки (жорсткі, нейтральні, м'які).

Врегулювання міжнародних конфліктів. Запобігання міжнародних конфліктам. Правове врегулювання. Головні принципи успішного врегулювання конфліктів. Головні механізми мирного розв'язання міжнародних конфліктних ситуацій: переговори, роль «третьої сторони», міжнародна дипломатія тощо. Основна суперечність конфлікту. Міжнародні переговори. Типи спільних рішень

(компромісне, асиметричне, принципово нове). Типи міжнародних переговорів. Основні функції переговорів (головна, інформаційно-комунікативна, регуляційна, вирішення власних завдань, пропагандистська). Стадії переговорного процесу. Забезпечення переговорного процесу. Технологія переговорів. Способи подання позиції. Етапи переговорів.

Типи участі міжнародної організації у процесі врегулювання. Роль ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій у регулюванні міжнародних конфліктів.

Сутність поняття «дипломатія». Дипломатія як засіб регулювання зовнішніх відносин. Поява та етапи розвитку дипломатії. Макіавеллівська та етично-нормативна дипломатичні школи. Форми і методи дипломатії. Секретна, відкрита та змішана форми дипломатії. Переваги і недоліки дипломатії на високому і найвищому рівнях. Функції дипломатії: представництво, проведення переговорів, комунікація в області міжнародних відносин, інформаційно-аналітична робота, розробка рекомендацій в області зовнішньої політики, договірна. Особливості сучасної дипломатії. Дипломатичні відносини. Особливості професії дипломата. Вимоги до дипломата. Види дипломатії: дипломатія держав, дипломатія міжнародних конференцій, дипломатія міжнародних організацій, економічна дипломатія, «народна» дипломатія, превентивна дипломатія. Консульська служба. Розвиток української дипломатії періоду незалежності.

Тема 10. Міжнародне співробітництво.

Поняття і причини міжнародного співробітництва. Міжнародне співробітництво як наукова категорія і соціальне явище, його трактування в сучасних концепціях (теоріях). Збіжність різнопланових інтересів, як основа співробітництва та розширення бази міжнародних відносин. Типи і форми міжнародного співробітництва. А. Уолферс про мотиви й типи міжнародного співробітництва. Міждержавні союзи як форма міжнародного співробітництва. Транскордонне співробітництво. Єврорегіони.

Проблема стабільності міжнародних систем та міждержавне співробітництво: взаємозалежність і взаємовплив. Відмінні риси стабільних міжнародних систем. Умови міждержавної стабільності. Глобалізаційні та інтеграційні міжнародні процеси, і їх вплив на характер взаємин держав. Хронологія про мир і співробітництво.

Міжнародне співробітництво та інтеграційні процеси. Співвідношення понять «співробітництво» та «інтеграція». Основні теоретичні концепції інтеграції в теорії міжнародних відносин: школа функціоналізму і неофункціоналізму, школа федералізму і плюралістична школа. Стадії інтеграційних процесів. Форми і різновиди міжнародної інтеграції. Наслідки інтеграційних процесів. Регіоналізм. Стан інтеграційних процесів у сучасному світі.

4. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Загальні положення

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають умінь та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Основне завдання практичних занять – поглибити і закріпити знання, що одержані здобувачами на лекції та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, прищепити їм навички пошуку, узагальнення, критичного аналізу навчального матеріалу, тісніше пов'язувати теорію з практикою, уміння самостійно та творчо формулювати свої думки в усній формі, висувати і захищати свої погляди з питань, що розглядаються.

Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Підготовку до практичного заняття рекомендується починати з моменту читання лекції з відповідної теми та здійснювати її в певній послідовності. У процесі самостійної підготовки до практичних занять здобувачу спочатку рекомендується з'ясувати тему і питання практичного заняття. Заздалегідь підібрати, вивчити та законспектувати рекомендовану літературу, вивчити основні поняття проблеми, всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття. Корисно до кожного питання практичного заняття складати розгорнуті плани відповіді. Перевірку засвоєння своїх знань здобувачі здійснюють за допомогою питань і завдань для самоконтролю, наведені під кожним планом заняття.

В процесі підготовки до практичного заняття рекомендується систематично накопичувати матеріали засобів масової інформації, дані суміжних дисциплін і використовувати їх у виступі. Для відповідей на практичних заняттях здобувачам рекомендується готувати дидактичні матеріали, використовувати дошку з крейдою, різні технічні засоби та технології (ПК, мультимедіа презентації та відеоматеріали, мережу Internet).

На практичному занятті здобувачі мають можливість виступати з будь-якого питання, при цьому можна зачитувати окремі висловлювання, цитати, цифри з конспектів. При обговоренні того чи іншого питання здобувач повинен чітко формулювати основні теоретичні положення теми, обґрунтовувати і доводити свої міркування і твердження, давати повну і стисло відповідь на поставлене запитання, робити висновки, доповнювати доповідача тощо. Під час відповіді на питання практичного заняття здобувач повинен обов'язково посилатися на першоджерела.

В ході дискусії на занятті здобувач має можливість не лише розширити свої знання, але й перевірити, уточнити, закріпити те, що він вивчив під час самостійної роботи. Приймаючи участь у практичному занятті, доцільно під час виступів інших здобувачів робити відповідні помітки в конспекті щодо найбільш цікавих питань.

Плідна та активна робота на практичному занятті значно підвищує ефективність опанування матеріалу та в подальшому заощаджує час на його повторення. На практичних заняттях здобувачі вчаться застосовувати теоретичні знання для проведення прикладних досліджень міжнародних відносин.

Теми практичних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин
		Денна
Модуль 1. Теорія міжнародних відносин		
<i>Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади теорії міжнародних відносин.</i>		
1	Тема 1. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна.	4
<i>Змістовий модуль 2. Традиції та парадигми в теорії міжнародних відносин.</i>		
2	Тема 2. Ідейно-теоретичні підходи дослідження міжнародних відносин в історії політичної думки.	6
3	Тема 3. Традиційні (класичні) та модерністські теорії міжнародних відносин.	4
4	Тема 4. Неокласичні та постмодерністські теорії міжнародних відносин.	6
<i>Змістовний модуль 3. Міжнародна система і учасники (актори) міжнародних відносин.</i>		
5	Тема 5. Міжнародна система.	8
6	Тема 6. Учасники (актори) міжнародних відносин.	6
7	Тема 7. Інтереси, потреби, цілі та засоби учасників (акторів) міжнародних відносин.	6
<i>Змістовний модуль 4. Явища і процеси в міжнародному середовищі, механізми регулювання міжнародних відносин.</i>		
8	Тема 8. Правові та моральні принципи регулювання міжнародних відносин.	4
9	Тема 9. Міжнародні конфлікти та механізми їх урегулювання.	6
10	Тема 10. Міжнародне співробітництво.	2
	Усього:	52

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади теорії міжнародних відносин.

Тема 1. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна.

План

І заняття (2 години)

1. Наукова природа теорії міжнародних відносин.
2. Об'єкт теорії міжнародних відносин.

3. Предмет теорії міжнародних відносин.
4. Теорія міжнародних відносин у системі суспільних наук.
5. Структура, завдання та функції теорії міжнародних відносин.

II заняття (2 години)

1. Методологічна база сучасної науки про міжнародні відносини.
2. Методологічні принципи у ТМВ.
3. Дослідницькі методи або наукові підходи ТМВ: системний, діалектичний, дедуктивний, індуктивний, стратегічний, прогностичний, синоптичний, структурно-функціональний, інституційно-нормативний та синергетичний.
4. Особливості застосування методів наукового пізнання на теоретичному та емпіричному рівнях дослідження міжнародних відносин.
5. Понятійно-категоріальний апарат ТМВ.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Проаналізуйте основні наукові підходи щодо визначення сутності поняття «міжнародні відносини». Яке, на Ваш погляд, є найбільш вживаним.
2. Які наукові дисципліни вивчають безпосередньо міжнародні відносини?
3. Назвіть основні особливості міжнародних відносин.
4. Що Ви розумієте під теорією міжнародних відносин?
5. Розкрийте зміст об'єкта теорії міжнародних відносин.
6. Дайте визначення предмету дослідження теорії міжнародних відносин.
7. Охарактеризуйте структуру міжнародних відносин.
8. Які функції може виконувати теорія міжнародних відносин?

II заняття

1. Розкрийте зміст поняття «методологія».
2. Назвіть та охарактеризуйте принципи на яких ґрунтується теорія міжнародних відносин.
3. Визначте та охарактеризуйте методи, які застосовуються на теоретичному рівні дослідження міжнародних відносин.
4. Визначте та охарактеризуйте методи, які застосовуються на емпіричному рівні дослідження.
5. Назвіть основні наукові категорії, якими оперує сучасна теорія міжнародних відносин. Надайте їх визначення.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>

3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
11. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html

Змістовий модуль 2. Традиції та парадигми в теорії міжнародних відносин.

Тема 2. Ідейно-теоретичні підходи дослідження міжнародних відносин в історії політичної думки.

План

I заняття (2 години)

1. Міжнародно-політична думка Стародавньої Індії.
2. Міжнародно-політична думка Стародавнього Китаю.
3. Міжнародно-політична думка Античної Греції.
4. Міжнародно-політична думка Середньовіччя.
5. Міжнародно-політична думка епохи Відродження.

II заняття (4 години)

1. Міжнародно-політична думка Нового часу.
 - 1.1. Ідеї Е. Роттердамського і Г. Гроція про міжнародні відносини.

- 1.2. Основні політичні доктрини Е. Крюсе, Т. Гоббса, Д. Локка, В. Пенна, Ш. І. Сен-П'єра.
- 1.3. Вчення Ш.-Л. Монтеск'є і Ж.-Ж. Руссо.
- 1.4. Ідеї Е. Ваттеля.
- 1.5. Концепція міжнародних відносин І. Канта, Й.-Г. Фіхте, Г.-В. Ф. Гегеля, Л. Гумшловича тощо.
2. Марксистський етап у розвитку ТМВ: зміст, характерні риси і особливості.
3. Українська міжнародно-політична думка.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Розкрийте основний зміст давньоіндійського трактату «Артхашастра» з точки зору теорії міжнародних відносин.
2. На чому ґрунтуються теоретичні уявлення про міжнародні відносини в конфуціанстві і легізмі?
3. Назвіть і охарактеризуйте основні напрямки щодо вивчення міжнародних відносин в Античній Греції.
4. У чому полягає сутність космополітизму?
5. Визначте основні теоретичні та політичні аспекти теорії міжнародних відносин у вченні А. Блаженного та Ф. Аквінського.
6. Розкрийте сутність теорії «двох мечів» Б. Клервоського.
7. У чому полягає критика макіавеллізму Т. Кампанеллим.
8. Розкрийте сутність ідеї створення універсальної європейської континентальної імперії у вченні М. Гаттінара.

II заняття

1. Чим обумовлено розвиток теорії міжнародних відносин у Новий час?
2. Який внесок у формування теорії міжнародних відносин зробили представники французької і англійської міжнародно-політичної думки Нового часу?
3. Назвіть основні положення проекту «вічного миру» Ш. І. де Сен-П'єра.
4. У чому полягає особливість концепцій міжнародних відносин представників німецької політичної думки?
5. Проаналізуйте погляди представників марксистської парадигми на міжнародні відносини.
6. Схарактеризуйте основні положення вчення засновників марксизму К. Маркса і Ф. Енгельса.
7. Вкажіть особливості концепцій про міжнародні відносини українських мислителів Кирило-Мефодіївського братства.
8. Розкрийте сутність політичних ідей Т. Шевченко, М. Драгоманова.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>

2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
11. Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Гегель Г. В. Ф. Сочинения : в 14-х т. ; пер. А. М. Воден. Москва ; Ленинград : Государственное социально-экономическое издательство, 1935. Т. 8. Философия истории. 468 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Философия права : пер. с нем. Б. Г. Столпнер, М. И. Левина. Москва : Директ-Медиа, 2002. 927 с.
3. Гедікова Н. П. Європейський та український лібералізм: теорія і практика : навч. посіб. Одеса : ВМВ, 2013. 284 с.
4. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. *Сочинения*. В 2 т. Москва : Мысль, 1991. Т. 2.
5. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. *Сочинения* : в 2 т. Москва : Мысль, 1991. Т. 2. Ч. 2. 480 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/hobbes/content.htm>
6. Гроций Г. О праве войны и мира : перев. А. Л. Саккетти. Репринт с изд. 1956 г. Москва : Ладомир, 1994. 868 с. URL: http://grachev62.narod.ru/huig_de_groot/content.html

7. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ століття) : навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак. Т. І. Плазова. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 140 с.
8. Історія міжнародних відносин : навч. посіб. / В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. Київ : «Хайтек пресс», 2010. 78 с.
9. Кант И. Собрание сочинений : в 8 т. / под общ. ред. А. В. Гулыги. Москва : ЧОРО, 1994. Т. 7. 495 с.
10. Копітенко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці : Книги – ХХІЮ, 2019. 272 с.
11. Локк Дж. Два трактата о правлении. *Сочинения* : в 3 т. / пер. с англ. Е. С. Лагутина, Ю. В. Семенова. Москва : Мысль, 1988 Т. 3. Кн. 2. Гл. II, III. С. 135–405. URL: <https://www.reformed.org.ua/2/86/Locke>
12. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець : пер. з іт. А. Перепада. Київ : Основи, 1998. 492 с.
13. Макиавеллі Н. Государь. Рассуждения о первом докладе Тита Ливия. *Государь : Сочинения*. Москва : ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс ; Харьков : Изд-во «Фолио», 2001. 656 с. URL: <http://lib.ru/POLITOLOG/MAKIAWELLI/sochineniq.txt>
14. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. Трактаты / пер. с фр. А. Д. Хаютина. Москва : «КАНОН-пресс», «Кучково поле», 1998. Кн. 1, гл. I–IX. Кн. 2, гл. I–V. 416 с. URL: <https://cfs.hse.ru/data/2016/05/28/1132279704/>
15. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки : пер. з англ. М. Габлевич, І. Гарник, В. Івашко та ін. Київ, Основи, 1997. 838 с.
16. Фукидид. История Пелопоннесской войны. Москва, 1999. С. 257–262.
17. Фукидид. История. Книга I. URL: <http://www.litmir.net/br/?b=121031>.

Тема 3. Традиційні (класичні) та модерністські теорії міжнародних відносин.

План

I заняття (2 години)

1. Проблема класифікації наукових концепцій.
2. Теорія ідеалізму.
3. Політичний реалізм в США і у Західній Європі.

II заняття (2 години)

1. Модерністські концепції міжнародних відносин в працях Л. Річардсона та К. Райта.
2. Системний підхід до аналізу міжнародних відносин та ситуацій.
3. Створення теорії зв'язку та факторних теорій міжнародних відносин.
4. Критика Х. Буллома модерністського підходу.
5. Теорії модерністських напрямів зовнішніх досліджень.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Проаналізуйте основні концепції науковців і дослідників щодо класифікації сучасних шкіл і напрямів в теорії міжнародних відносин.

2. Назвіть основні положення політичного ідеалізму в теорії та практиці міжнародних відносин.
3. Визначте та проаналізуйте основні принципи ідеалізму.
4. Розкрийте суть і значення політичної спадщини В. Вільсона в теорії міжнародних відносин.
5. Проаналізуйте ідеалістичне розуміння міжнародних відносин в працях Д. Перкінса, У. Ліппмана, Ф. Таненбаума, Т. Мюрея, Д. Фосдіка, П. Лайнбарджера та ін.
6. Проаналізуйте політико-реалістичні парадигми в теорії міжнародних відносин (Р. Нібура, Е. Карр, Ч. Кеглі, О. Віткопф, Г. Моргентау).
7. Розкрийте зміст теоретичних концепцій Г. Кісінджера та А. Арона.
8. Визначте та охарактеризуйте напрями політичного реалізму.

II заняття

1. Визначте характерні особливості модерністських досліджень наприкінці 50-х – 60-і рр. ХХ ст.
2. Проаналізуйте ідеї Л. Річардсона та Куїнса Райта.
3. Розкрийте зміст системного підходу до аналізу міжнародних відносин та ситуацій.
4. Визначте особливість трактування міжнародних відносин теоріями зв'язку.
5. У чому полягає сутність теорії «пенетрації» (проникнення), яку запропонував В. Хандрієдер?
6. Завдяки яким моделям можна моделювати реальність та прогнозувати її майбутні стани?
7. У чому полягає критика Х. Буллом модерністського підходу?
8. Розкрийте зміст теорій модерністських напрямів зовнішніх досліджень (зовнішньої політики, міжнародних систем, конфлікту, ігор, прийняття рішень, бюрократичного процесу зовнішньої політики, міжнародної інтеграції, взаємозалежності, світового суспільства, міжнародного еквілібріуму, факторів, зв'язків).

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровага, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.

5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
11. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Арон Р. Мир і війна між націями : пер. з фр. Київ : МП Юніверс, 2000. 688 с.
2. Гедікова Н. П. Європейський та український лібералізм: теорія і практика : навч. посіб. Одеса : ВМВ, 2013. 284 с.
3. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ століття) : навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак. Т. І. Плазова. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 140 с.
4. Історія міжнародних відносин : навч. посіб. / В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. Київ : «Хайтек пресс», 2010. 78 с.
5. Копітенко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці : Книги – ХХІЮ, 2019. 272 с.
6. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
7. Шергін С. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин. *Освіта регіону*. 2012. № 1. С. 132–146. URL: https://cathedra.io.ua/s424830/sergiy_shergin_paradigmalna_evolyuciya_v_politologie_mijnarodnih_vidnosin

Тема 4. Неокласичні та постмодерністські теорії міжнародних відносин.

План

І заняття (4 години)

1. Неореалізм в теорії міжнародних відносин.

2. Неолібералізм в теорії міжнародних відносин.
3. Неомарксизм в теорії міжнародних відносин.
4. Постмодернізм в теорії міжнародних відносин.

II заняття (2 години)

1. Сутність цивілізаційного підходу.
2. Концепція «кінця історії» Ф. Фукуями.
3. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона.
4. Геополітичні концепції З. Бжезинського.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Визначте особливості теоретико-методологічних засад школи неореалізму у вивченні міжнародних відносин.
2. Визначте зони зближення неореалізму з ліберальною (ідеалістичною) парадигмою.
3. У чому полягає основна відмінність ідей неомарксистів від класичного марксизму?
4. Визначте та охарактеризуйте принципи та основні течії неолібералізму.
5. З'ясуйте вклад неолібералів в термінологію ТМВ.
6. У чому полягає основна відмінність неолібералізму від класичного ідеалізму.
7. Охарактеризувати сутність світо-системного аналізу І. Валлерстайна.
8. Розкрийте зміст теорії взаємозалежності Й. Галтунга.
9. Проаналізуйте постмодерністські концепції інтерпретації міжнародних відносин (Р. Ешлі, М. Фуко, Ж. Деррід, Ж. Лакан, С. Жижек).
10. Назвіть та охарактеризуйте основні течії постмодернізму.

II заняття

1. Розкрийте сутність цивілізаційного підходу з позиції теорії міжнародних відносин.
2. Назвіть основні напрямки дослідження міжнародних відносин після закінчення «холодної війни».
3. Поясніть зміст та значення концепції «кінця історії» Ф. Фукуями.
4. У чому полягає сутність теорії глобального управління Ф. Фукуями?
5. Розкрийте сутність концепції «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона.
6. Проведіть критичний аналіз основних концепцій цивілізаційного підходу щодо проблем міжнародних відносин.
7. Визначте переваги та недоліки геополітичної концепції З. Бжезинського.
8. З'ясуйте роль України як геополітичного центру Європи для подальших трансформаційних змін у світовому просторі.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>

2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
11. Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Бжезинский Зб. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы : пер. с англ. Москва : Междунар. отношения, 1998. 256 с.
2. Бжезинский Зб. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство : пер. с англ. Москва : Междунар. отношения, 2004. 288 с.
3. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире : пер. с англ. П. Кудюкина. Спб. : унив. кн., 2011. 416 с. URL: http://socioline.ru/files/5/48/vallerstain_i._analiz_mirovyh_sistem_i_situaciya_v_sovremennom_mire_-_2001.pdf
4. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ століття) : навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак. Т. І. Плазова. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 140 с.
5. Історія міжнародних відносин : навч. посіб. / В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. Київ : «Хайтек пресс», 2010. 78 с.

6. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? / пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева. Москва : НИЦ «Ладомир», 2002. 352 с.
7. Копітенко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці : Книги – ХХІІЮ, 2019. 272 с.
8. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
9. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. Москва : АСТ Хранитель, 2010. 592 с. URL: http://lib.ru/POLITOLOG/FUKUYAMA/konec_istorii.txt
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? *Полис.* 1994. № 1. С. 33–48. URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000648/index.shtml>
11. Шергін С. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин. *Освіта регіону.* 2012. № 1. С. 132–146. URL: https://cathedra.io.ua/s424830/sergiy_shergin._paradigmalna_evolyuciya_v_politologie_mijnarodnih_vidnosin

Змістовний модуль 3. Міжнародна система і учасники (актори) міжнародних відносин.

Тема 5. Міжнародна система.

План

I заняття (2 години)

1. Основні поняття системної теорії.
2. Системний підхід в аналізі міжнародних відносин.
3. Сутність та особливості міжнародних систем.
4. Структура міжнародної системи.

II заняття (2 години)

1. Типологія міжнародних систем.
 - 1.1. Історичні типи міжнародних систем Е. Луарда.
 - 1.2. Типи міжнародних систем Ч. Ендрейна.
 - 1.3. Типи міжнародних систем за Е. Чемпелем.
 - 1.4. Типологія міжнародних систем в парадигмі політичного реалізму.
 - 1.5. Типи міжнародних систем М. Каплана.
 - 1.6. Типи міжнародних систем М. Ніколсона:
2. Теоретичні моделі міжнародних систем (М. Каплан, Дж. Моделскі, С. Хоффман та ін.).

III заняття (2 години)

1. Закони функціонування і трансформації міжнародних систем.
2. Особливості та закономірності еволюції міжнародних систем.
3. Умови переходу від біполярної до мультиполярної системи.
4. Динаміка сучасної глобальної системи.

IV заняття (2 години)

1. Поняття міжнародного порядку в сучасних дослідженнях.
2. Сутність і типологія міжнародного порядку.

3. Формальне і неформальне регулювання міжнародного порядку. Характеристики сучасного міжнародного порядку і сучасні проблеми його інституційного регулювання.
4. Нова геополітична карта світу і тенденції геополітичних змін у постбіполярному світі. Формування нового міжнародного порядку.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Розкрийте сутність системного підходу.
2. Дайте визначення понять «система», «міжнародна система».
3. З'ясуйте і охарактеризуйте середовище міжнародної системи, його особливості.
4. Розкрийте сутність та особливості міжнародних систем.
5. Проаналізуйте концепцію Р. Арон про структурні характеристики міжнародної системи.
6. Проаналізуйте погляди М. Каплана щодо сутності й різновидів базових міжнародних систем.

II заняття

1. Проаналізуйте типологію політичних систем світу в історичній парадигмі.
2. Який порівняльний аналіз політичних систем різних регіонів світу здійснив Ч. Ендрейн?
3. Охарактеризуйте типологію міжнародних систем, запропоновану Е. Чемпелем.
4. З'ясуйте специфічні риси біполярної, мультиполярної, рівноважної та імперської міжнародних систем, що виокремлені прихильниками політичного реалізму.
5. Охарактеризуйте шестиелементну типологію міжнародних систем, запропоновану М. Капланом.
6. Охарактеризуйте п'ятиелементну типологію міжнародних систем, запропоновану М. Ніколсоном.
7. Проаналізуйте теоретичні моделі міжнародних систем.

III заняття

1. Визначте та охарактеризуйте закони функціонування й трансформації міжнародних систем міжнародної системи.
2. Проаналізуйте чотириступеневу модель розвитку міжнародної системи, запропоновану М. Мальським і М. Мацяхом.
3. З'ясуйте, яким чином поведінка основних міжнародних суб'єктів впливає на стан міжнародної системи. Аргументуйте свою відповідь.
4. Розкрийте зміст трьох структурних змін міжнародних систем, визначених Р. Ароном.
5. Гуртуючись на наукових концепціях західних науковців визначте переваги біполярних і мультиполярних систем.
6. Розкрийте характер динаміки сучасної глобальної системи.

IV заняття

1. Розкрийте суть поняття міжнародного порядку в реалістичній традиції об'єктивно заданого стану.
2. Розкрийте суть поняття міжнародного порядку в ліберальній традиції («глобальне
3. Розкрийте суть концепції Х. Булла про міжнародний порядок.
4. Розкрийте суть концепції Вестфальського порядку Л. Міллера.
5. У чому полягає внесок Римського клубу і ЮНЕСКО у проект моделей міжнародного порядку?
6. Проаналізуйте історичні типи міжнародного порядку.
7. З'ясуйте характер формального і неформального регулювання міжнародного порядку.
8. Проаналізуйте погляди науковців на нову геополітичну карту світу і тенденції геополітичних змін у постбіполярному світі.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.

10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
11. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Герасимчук Т. Ф. Міжнародний порядок ХХІ століття: основні теоретико-концептуальні підходи. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. Вип. 25. С. 335–355.
2. Герасіна Л. М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Політологія. 2016. № 2. С. 80–94.
3. Герасіна Л. М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Політологія. 2016. № 2. С. 80–94.
4. Косолапов Н. Субъекты мировой политики и международных отношений: явление, критерии, основы типологии. *Мировая экономика и международные отношения*. 1998. № 12. С. 123–133.
5. Мальський М., Мацях М. Проблеми наукового визначення та інтерпретації поняття міжнародний порядку. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2017. Вип. 42. С. 5–14. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/7701/7688>
6. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник ; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжоли. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.
7. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
8. Толстов С. В. Міжнародна система початку ХХ століття. *Зовнішні справи*. 2013. № 9. С. 8–11.; № 10. С. 8–13.; № 11. С. 12–17. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=fbqDcyMAAAAJ&hl=ru>
9. Толстов С. Система міжнародних відносин: внутрішні зв'язки та регулюючі механізми. *Антологія творчих досягнень ІСЕМВ НАН України*. 2004. Вип. 1. С. 263–289. URL: <http://elibrary.ivinas.gov.ua>
10. Троян С. С. Еволюція системи міжнародних відносин після 1991 року // *Зовнішні справи*. 2016. № 11. С. 32–35. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&hl=ru&cites=10703310924310370590>
11. Фесенко М. В. Структурно-функціональні особливості та закономірності розвитку міжнародної системи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 103(1). С. 108–119.
12. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. Київ : Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. 204 с.

13. Ялі М. Х. Поняття та підходи до тлумачення світового порядку. *Дослідження світової політики* : зб. наук. пр. 2009. С. 160–171. URL: <http://elibrary.ivinas.gov.ua>

Тема 6. Учасники (актори) міжнародних відносин.

План

I заняття (2 години)

1. Поняття та сутність учасників міжнародних відносин: «учасник», «актор», «суб'єкт», «партнер», «фактор» (чинник), «сторона», «винуватець», «суб'єкт міжнародного права», «суб'єкт міжнародних відносин», «актор міжнародних відносин» тощо.
2. Типологія учасників міжнародних відносин.
3. Державна як актор міжнародних відносин.
4. Міжнародні міжурядові організації.

II заняття (2 години)

1. Недержавні міжнародні актори: поняття та сутність.
2. Суспільні групи: етнічні групи, релігійні групи, професійні групи, культурні групи, політичні групи, економічні групи.
3. Транснаціональні корпорації.

III заняття (2 години)

1. Нетрадиційні актори міжнародних відносин: поняття та сутність.
2. Фізична особа як актор міжнародних відносин.
3. Великі міста та мегаполіси.
4. Транснаціональні злочинні угруповання.
5. Регіони окремих держав.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Розглянете основні підходи до встановлення поняття учасника (актора) в теорії міжнародних відносин.
2. Назвіть головні елементи, які розкривають зміст поняття «держава».
3. У чому полягає суверенність влади держави?
4. Яке значення має національно-державний суверенітет у міжнародних відносинах?
5. Схарактеризуйте політичний характер міждержавних стосунків.
6. Проаналізуйте погляди вчених на проблему зміни ролі держави у сучасному світі.
7. Схарактеризуйте ранги держав в ієрархії міжнародної системи, визначені М. Мальським і М. Мацяхом.
8. Визначте роль і місце міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин (ООН, ОБСЄ, Рада Європи, НАТО, СНД тощо)

II заняття

1. Визначте ознаки неурядових міжнародних організацій.

2. Проаналізуйте теорії міжнародних відносин про роль недержавних акторів та процеси формування міжнародного громадянського суспільства.
3. Назвіть аспекти діяльності етнічних груп як актора міжнародних відносин.
4. Який вплив мають релігійні групи на політику держав Європи?
5. Назвіть мотиви участі культурних груп у міжнародних відносинах.
6. Яким чином політичні групи вступають в міжнародні відносини?
7. Чи усі неурядові міжнародні організації грають роль міжнародних груп тиску? Аргументуйте свою відповідь.
8. Визначте роль та місце транснаціональних корпорацій в системі міжнародних відносин.

III заняття

1. Визначте особливості та роль фізичної особи у міжнародних відносинах.
2. Який вплив мають фізичних осіб на міжнародну систему?
3. Визначте проблеми особистості в міжнародній політиці в різних теоріях міжнародних відносин.
4. Яку мотивацію участі в міжнародних відносинах мають фізичні особи?
5. Назвіть критерії акторності міста.
6. У чому полягає політична роль мегаполісів в житті держави?
7. Визначте особливості регіонів окремих держав як актора міжнародних відносин.
8. Яким чином міжнародна міграція впливає на міжнародні відносини і процеси й пов'язані з ними сфери?

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
3. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
5. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
6. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.

7. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
8. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
9. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
10. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
2. Стройко Т. В. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2018. 250 с.
3. Цыганкова Т.М., Гордеева Т. М. Міжнародні організації : нав. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2001. 340 с.

Тема 7. Інтереси, потреби, цілі та засоби учасників (акторів) міжнародних відносин.

План

І заняття (2 години)

1. Сутність інтересів учасників (акторів) міжнародних відносин.
2. Класифікація інтересів учасників міжнародних відносин за різними критеріями.
3. Національно-державний інтерес (Г. Моргантау та Р. Арон, Р. Нібур та ін.).
4. Зовнішньополітичні інтереси держави в міжнародних відносинах.
5. Конфлікт інтересів учасників міжнародних відносин. Взаємодія інтересів та утворення коаліцій та союзів держав.

II заняття (2 години)

1. Потреби та їх артикуляція у політиці держави.
2. Аспіраційні і оперативні потреби.
3. Співвідношення інтересів і цілей. Типологія цілей.
4. Стратегія як встановлення співвідношення між цілями і засобами в міжнародних відносинах.

III заняття (2 години)

1. Сила як сутнісна характеристика міжнародних відносин. Поняття сили та її елементи. Сила та могутність.
2. Основні теоретичні підходи до розуміння сили в міжнародних відносинах. Концепції феномена «сили» в ТМВ.
3. Регулювання відносин в міжнародній системі через формування та підтримання балансу сил (рівноваги).
4. «М'яка» і «жорстка» сила у міжнародних відносинах.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Проаналізуйте наукові підходи вчених щодо визначення поняття «інтерес» в теорії міжнародних відносинах.
2. Яким чином співвідносяться суспільні інтереси, інтереси нації і держави?
3. Розкрийте сутність психологічного (суб'єктивістський) та об'єктивістського підходів щодо розуміння інтересів учасників міжнародних відносин.
4. Визначте структуру категорії «національний інтерес».
5. З'ясуйте роль та можливі наслідки протиріч зовнішньополітичних інтересів держав.
6. Вкажіть варіанти стабілізації розвитку міжнародних відносин і міжнародних систем.
7. Визначте причини конфлікту інтересів суб'єктів міжнародних відносин.

II заняття

1. Потреби та їх артикуляція у політиці держави.
2. Яким чином співвідносяться інтереси і потреби у політиці держави?
3. Вкажіть шляхи та методи вирішення потреб і інтересів в соціальному житті.
4. Назвіть причину обумовленість аспіраційних потреб.
5. Яким чином задовольняються оперативні потреби?
6. Охарактеризуйте класифікацію цілей учасників міжнародних відносин, запропоновану Т. Робінсоном і К. Холсті.
7. Визначте особливості ухвалення рішень учасниками міжнародних відносин.

III заняття

1. Яким чином співвідносяться поняття сили та могутності?
2. Розкрийте зміст та значення концепції Г. Моргентау: сила–могутність–влада.
3. Які складові сили визначили Г. Моргентау і Р. Арона? Охарактеризуйте їх.
4. З'ясуйте значення людського чинника в структурі сили.
5. З'ясуйте значення сили в сучасних міжнародних відносинах.
6. Визначте та схарактеризуйте центри сили міжнародної політики.
7. Визначте особливості процесу застосування сили в умовах сучасних міжнародних відносин.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.

4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
11. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Арон Р. Мир і війна між націями : пер. з фр. Київ : МП Юніверс, 2000. 688 с.
2. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. *Сочинения*. В 2 т. Москва : Мысль, 1991. Т. 2.
3. Капітоненко М. «Сила» в основних парадигмах міжнародних відносин (Частина перша). URL: <http://kiev.convdocs.org/docs/1096/index-33776.html>
4. Капітоненко М. Г. «Сила» в основних парадигмах міжнародних відносин (частина друга). *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2005. Вип. 56. Ч. 2. С. 16–23.
5. Капітоненко М.Г. «Сила» в теорії міжнародних відносин: концептуальні парадокси. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2005. № 31-32. С. 87–90.
6. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець : пер. з іт. А. Перепадя. Київ : Основи, 1998. 492 с.
7. Най Дж. Мягкая сила и европейско-американские отношения. *Прогнозис*. 2006. № 4 (8). URL: <http://smartpowerjournal.ru/soft-power/>
8. Роговик О. Д. Теоретичні аспекти визначення сили держав у міжнародних відносинах. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 317–324.
9. Фукидид. История. Книга I. URL: <http://www.litmir.net/br/?b=121031>.
10. Цыганкова Т.М., Гордеева Т. М. Міжнародні організації : нав. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2001. 340 с.

**Змістовний модуль 4. Явища і процеси в міжнародному середовищі,
механізми регулювання міжнародних відносин.**

Тема 8. Правові та моральні принципи регулювання міжнародних відносин.

План

I заняття (2 години)

1. Місце правових і моральних норм у сфері міжнародних відносин.
2. Історичні форми та особливості регулятивної ролі міжнародного права.
3. Основні принципи сучасного міжнародного права.
4. Право прав людини і міжнародне гуманітарне право.

II заняття (2 години)

1. Взаємодія права і моралі в міжнародних відносинах. Відмінності між правом та мораллю.
2. Основні наукові підходи до трактування міжнародної моралі.
3. Основні імперативи міжнародної моралі.
4. Дієвість моральних норм у міжнародних відносинах.

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Визначте суттєві особливості та відмінності правових і моральних норм у сфері міжнародних відносин.
2. Назвіть суб'єкти міжнародного права.
3. Визначте та охарактеризуйте стадії еволюції міжнародного права.
4. Як Ви розумієте висловлення Г. Гроція: «без права немає справедливості, і тільки через право лежить шлях до дійсної вигоди держави в їх взаємодії один з одним»? Аргументуйте свою відповідь.
5. Назвіть основні принципи міжнародного права закріплені в Статуті ООН.
6. У чому полягає сутність історичного характеру основних принципів міжнародного права?
7. Розкрийте сутність «гуманітарного втручання» у сучасних міжнародних відносинах.

II заняття

1. З'ясуйте генетичну, функціональну та нормативно-ціннісну спільність права і моралі.
2. У чому полягає відмінність між правом та мораллю?
3. Проаналізуйте погляди Г. Моргентау і Р. Арона на взаємозв'язок моралі і національного інтересу в міжнародних відносинах.
4. Розкрийте сутність концепції трьохрівневого впливу моралі на міжнародні відносини К. Холсти.
5. З'ясуйте головні вимоги моралі міжнародних відносин.
6. Як Ви розумієте тезу про те, що «моральні імперативи визначаються принципами міжнародних відносин»?

7. Чи є дієвими норми і принципи міжнародної моралі в сучасних міжнародних відносинах? Аргументуйте свою відповідь.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
5. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
7. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
8. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
9. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
10. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html

Допоміжна

1. Арон Р. Мир і війна між націями : пер. з фр. Київ : МП Юніверс, 2000. 688 с.
2. Власюк О. С., Кононенко С. В. Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни : монографія. Київ : НІСД, 2017. 304 с. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/niss_Kreml-agressin_druk-d7e5f.pdf

Тема 9. Міжнародні конфлікти та механізми їх урегулювання.

План

І заняття (2 години)

1. Основні підходи до дослідження міжнародних конфліктів.

2. Проблема дифініціювання міжнародних конфліктів.
3. Характер, природа, сутність та функції міжнародних конфліктів.
4. Типології міжнародних конфліктів.
5. С

т

II заняття (2 години)

1. Способи врегулювання міжнародних конфліктів.
2. Міжнародні переговори: сутність, типи, функції.
3. Переговорний процес: стадії, технологія, етапи.
4. Типи участі та роль міжнародної організації у процесі врегулювання міжнародних конфліктів.

р

а

III заняття (2 години)

1. Сутність, виникнення та розвиток дипломатичної діяльності.
2. Форми та методи дипломатичної діяльності.
3. Функції дипломатії.
4. Дипломатичні відносини.
5. Види дипломатії.
6. Розвиток української дипломатії періоду незалежності.

з

и

Контрольні запитання і завдання:

I заняття

1. Основні підходи щодо дослідження міжнародних конфліктів.
2. Визначте та схарактеризуйте основні напрямки дослідження міжнародного конфлікту.
3. Проаналізуйте дефініції міжнародного конфлікту в теорії міжнародних відносин.
4. Визначте загальне та особливе в змісті категорій «соціальний конфлікт» і «міжнародний конфлікт». Характер, природа, сутність та функції міжнародних конфліктів.
5. Проаналізуйте типології міжнародних конфліктів (К. Боулдінг, Ф. Брайар і М.-Р. Джалілі, Й. Гальтунг, А. Рапопорт, Х. Тоффлер та ін.).
6. Визначте структуру міжнародного конфлікту.
7. Схарактеризуйте стратегію та тактику стратегії поведінки в конфлікті.

II заняття

1. Назвіть головні принципи успішного врегулювання конфліктів.
2. Як Ви знаєте засоби вирішення міжнародних конфліктів?
3. Визначте головні механізми мирного розв'язання міжнародних конфліктних ситуацій.
4. Схарактеризуйте типи спільних рішень.
5. Яким чином забезпечується переговорний процес?
6. Розкрийте сутність технології переговорів.
7. Визначте роль ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій у регулюванні міжнародних конфліктів.

III заняття

1. Розкрийте сутність поняття «дипломатія».
2. Визначте особливості макіавеллівської та етично-нормативної дипломатичних шкіл.
3. Визначте переваги і недоліки дипломатії на високому і найвищому рівнях.
4. У чому полягають особливості професії дипломата.
5. Який вид дипломатії є найбільш вживаним у міжнародних відносинах?
6. Розкрийте сутність «народної» дипломатії.
7. Схарактеризуйте превентивну дипломатію.
8. Визначте задачі консульської служби.

Рекомендована література:

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
3. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
5. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
6. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
7. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
8. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
9. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
10. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин. Київ : Знання, 2012. 267 с.

2. Дипломатична та консульська служба : навч. посіб. / Я. Б. Турчин, О. Н. Горбач, Л. О. Дорош, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 224 с.
3. Жалоба І. В. Сучасні міжнародні відносини та виклики класичній дипломатії. *Зовнішні справи*. 2014. № 7. С. 36–39.
4. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до нового часу : навч. посіб. 3-т те. вид. Київ : Проза, 2005. 560 с.
5. Зленко А. М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / худож.-оформл. Б. П. Бублик, В. А. Мурликін. Харків : Фоліо, 2003. 559 с.
6. Зленко А. М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України : підручник. Київ, 2008. 383 с.
7. Киссинджер Г. Дипломатія : пер. с англ. В. Верченко. Москва : Издательство АСТ, 2018. 896 с.
8. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський ; за ред. В. А. Манжолі. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 863 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk804244.pdf>
9. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
10. Сагайдак О. П., Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. Київ : Знання, 2008. 295 с.
11. Сагайдак О. П., Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. Київ : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп, 2008. 295 с.

Тема 10. Міжнародне співробітництво. (2 години)

План

1. Поняття, типи і форми міжнародного співробітництва.
2. Міждержавні союзи як форма міжнародного співробітництва. Транскордонне співробітництво.
3. Проблема стабільності міжнародних систем.
4. Сучасні концепції інтеграції в теорії міжнародних відносин.
5. Наслідки і стан інтеграційних процесів у сучасному світі.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дайте визначення поняття «міжнародне співробітництво».
2. Що є основою для міжнародного співробітництва.
3. На яких принципах засновується міжнародне співробітництво.
4. Назвіть типи і форми міжнародного співробітництва.
5. Визначте мету створення міждержавних союзів як форми міжнародного співробітництва.
6. Яким чином співвідносяться стабільність міжнародних систем та міждержавне співробітництво?

7. Яким чином глобалізаційні та інтеграційні міжнародні процеси впливають на характер взаємин держав.
8. Охарактеризуйте стан інтеграційних процесів у сучасному світі.

Рекомендована література:

Базова

1. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
2. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с.
3. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
4. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
5. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
6. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
7. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
8. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html

Допоміжна

1. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський ; за ред. В. А. Манжолі. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 863 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk804244.pdf>
2. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності : монографія / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, Ю. Л. Грінченко, М. А. Дудченко, Р. О. Заблоцька. Київ : Знання України, 2004. 304 с.
3. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
4. Світова та європейська інтеграція / за ред. проф. Я. Й. Малика. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 540 с.

5. КРИТЕРІЇ ТА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

У процесі викладання дисципліни «Теорія міжнародних відносин» застосовуються поточний контроль та підсумковий контроль.

Форми поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (<i>практичні заняття, самостійна робота, контрольні модульні роботи, ІНДЗ тощо</i>)			Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Модулі	Бали	Разом		
Модуль 1	0–80	0–80	0–20	0–100

Для оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів під час проведення практичних занять з дисципліни «Теорія міжнародних відносин» застосовуються поточний контроль.

Практичне заняття включає проведення контролю знань, умінь та навичок, постановку загальної проблеми (завдання) викладачем та її обговорення за участю здобувачів, розв'язання задач з їх обговоренням, розв'язання контрольних питань і завдань, їх перевірку та оцінювання. На кожному практичному занятті викладач оцінює підготовлені здобувачами завдання, виступи, активність у дискусії, уміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо.

Критерії оцінювання практичних занять

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань або здобувач відмовляється від відповіді, або відсутній.
1 бал	Здобувач частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
2 бали	Здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
3 бали	Здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
4 бали	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає

	достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
5 балів	Здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.

Оцінки, одержані студентом за практичні заняття, ураховуються при визначенні семестрової підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Підсумковий бал за 100-бальною шкалою з дисципліни «Теорія міжнародних відносин» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Шкала оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Ачкасов В. А., Ланцов С. А. Мировая политика и международные отношения : учебник. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B6xhkmsz1gLLQW9CZXFzT2RDMGs/view>
2. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 266 с. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream>
3. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 4-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 406 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин : навч. посіб. / Л. О. Дорош, М. В. Здоровага, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 244 с. Основи теорії міжнародних відносин. Словник : навч. посіб. / П. М. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровага, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька та ін. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 339 с.
5. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/191/1-25.pdf>
6. Теорія міжнародних відносин: термінологічний словник / М. П. Гетьманчук, О. С. Івахів, О. В. Кукарцев, Л. О. Кучма та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. Львів : Національний університет – Львівська політехніка, 2011. 368 с.
7. Теория международных отношений : Хрестоматия / сост., науч. ред. и коммент. П. А. Цыганкова. Москва : Гардарики, 2002. 400 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/tmo/content.html>
8. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. 2-ге вид. доп. та вип. Львів: «Новий Світ-2000», 2011 324 с.
9. Цыганков П. А. Теория международных отношений : учебное пособие. Москва : Изд-во Гардарики, 2007. 590 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_210.html
10. Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. Д. В. Табачник. Київ : Вища школа, 2004. 622 с.

Допоміжна

1. Арон Р. Мир і війна між націями : пер. з фр. Київ : МП Юніверс, 2000. 688 с.
2. Бжезинський Зб. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы : пер. с англ. Москва : Междунар. отношения, 1998. 256 с.
3. Бжезинський Зб. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство : пер. с англ. Москва : Междунар. отношения, 2004. 288 с.
4. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире : пер. с англ. П. Кудюкина. Спб. : унив. кн., 2011. 416 с. URL:

[http://socioline.ru/files/5/48/vallerstain i. -](http://socioline.ru/files/5/48/vallerstain_i_-)

[analiz mirovyh sistem i situaciya v sovremennom mire - 2001.pdf](#)

5. Власюк О. С., Кононенко С. В. Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни : монографія. Київ : НІСД, 2017. 304 с. URL: [http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/niss Kreml-agressin_druk-d7e5f.pdf](http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/niss_Kreml-agressin_druk-d7e5f.pdf)
6. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин. Київ : Знання, 2012. 267 с.
7. Гегель Г. В. Ф. Сочинения : в 14-х т. ; пер. А. М. Воден. Москва ; Ленинград : Государственное социально-экономическое издательство, 1935. Т. 8. Философия истории. 468 с.
8. Гегель Г. В. Ф. Философия права : пер. с нем. Б. Г. Столпнер, М. И. Левина. Москва : Директ-Медиа, 2002. 927 с.
9. Гедікова Н. П. Європейський та український лібералізм: теорія і практика : навч. посіб. Одеса : ВМВ, 2013. 284 с.
10. Герасимчук Т. Ф. Міжнародний порядок ХХІ століття: основні теоретико-концептуальні підходи. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. Вип. 25. С. 335–355.
11. Герасіна Л. М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Політологія. 2016. № 2. С. 80–94.
12. Герасіна Л. М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : Політологія. 2016. № 2. С. 80–94.
13. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. *Сочинения*. В 2 т. Москва : Мысль, 1991. Т. 2.
14. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. *Сочинения* : в 2 т. Москва : Мысль, 1991. Т. 2. Ч. 2. 480 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/hobbes/content.htm>
15. Гроций Г. О праве войны и мира : перев. А. Л. Саккетти. Репринт с изд. 1956 г. Москва : Ладомир, 1994. 868 с. URL: http://grachev62.narod.ru/huig_de_groot/content.html
16. Дипломатична та консульська служба : навч. посіб. / Я. Б. Турчин, О. Н. Горбач, Л. О. Дорош, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 224 с.
17. Жалоба І. В. Сучасні міжнародні відносини та виклики класичній дипломатії. *Зовнішні справи*. 2014. № 7. С. 36–39.
18. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до нового часу : навч. посіб. 3-т те. вид. Київ : Проза, 2005. 560 с.
19. Зленко А. М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / худож.-оформл. Б. П. Бублик, В. А. Мурликін. Харків : Фоліо, 2003. 559 с.
20. Зленко А. М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України : підручник. Київ, 2008. 383 с.

21. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ століття) : навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак. Т. І. Плазова. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 140 с.
22. Історія міжнародних відносин : навч. посіб. / В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. Київ : «Хайтек пресс», 2010. 78 с.
23. Кант І. Собрание сочинений : в 8 т. / под общ. ред. А. В. Гулыги. Москва : ЧОРО, 1994. Т. 7. 495 с.
24. Капітоненко М. «Сила» в основних парадигмах міжнародних відносин (Частина перша). URL: <http://kiev.convdocs.org/docs/1096/index-33776.html>
25. Капітоненко М. Г. «Сила» в основних парадигмах міжнародних відносин (частина друга). *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2005. Вип. 56. Ч. 2. С. 16–23.
26. Капітоненко М.Г. «Сила» в теорії міжнародних відносин: концептуальні парадокси. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2005. № 31-32. С. 87–90.
27. Киссинджер Г. Дипломатія : пер. с англ. В. Верченко. Москва : Издательство АСТ, 2018. 896 с.
28. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? / пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева. Москва : НИЦ «Ладомир», 2002. 352 с.
29. Копітенко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці : Книги – ХХІЮ, 2019. 272 с.
30. Косолапов Н. Субъекты мировой политики и международных отношений: явление, критерии, основы типологии. *Мировая экономика и международные отношения*. 1998. № 12. С. 123–133.
31. Локк Дж. Два трактата о правлении. *Сочинения* : в 3 т. / пер. с англ. Е. С. Лагутина, Ю. В. Семенова. Москва : Мысль, 1988 Т. 3. Кн. 2. Гл. II, III. С. 135–405. URL: <https://www.reformed.org.ua/2/86/Locke>
32. Мадіссон В. В., Шахов В. А. Політологія міжнародних відносин. Київ : Либідь, 1997. 176 с.
33. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець : пер. з іт. А. Перепадя. Київ : Основи, 1998. 492 с.
34. Макиавелли Н. Государь. Рассуждения о первом докладе Тита Ливия. *Государь : Сочинения*. Москва : ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс ; Харьков : Изд-во «Фолио», 2001. 656 с. URL: <http://lib.ru/POLITOLOG/MAKIAWELLI/sochineniq.txt>
35. Мальський М., Мацях М. Проблеми наукового визначення та інтерпретації поняття міжнародний порядку. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2017. Вип. 42. С. 5–14. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/7701/7688>
36. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський ; за ред. В. А. Манжолі. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 863 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk804244.pdf>

37. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності : монографія / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, Ю. Л. Грінченко, М. А. Дудченко, Р. О. Заблоцька. Київ : Знання України, 2004. 304 с.
38. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник ; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжоли. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.
39. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений : учеб. пособие. Москва, 2007. 270 с. URL: http://uchebnik-online.com/soderzhanie/textbook_244.html
40. Най Дж. Мягкая сила и европейско-американские отношения. *Прогнозис*. 2006. № 4 (8). URL: <http://smartpowerjournal.ru/soft-power/>
41. Роговик О. Д. Теоретичні аспекти визначення сили держав у міжнародних відносинах. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 317–324.
42. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. Трактаты / пер. с фр. А. Д. Хаютина. Москва : «КАНОН-пресс», «Кучково поле», 1998. Кн. 1, гл. I–IX. Кн. 2, гл. I–V. 416 с. URL: <https://cfs.hse.ru/data/2016/05/28/1132279704/>
43. Сагайдак О. П., Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. Київ : Знання, 2008. 295 с.
44. Сагайдак О. П., Сардачук П. Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. Київ : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп, 2008. 295 с.
45. Світова та європейська інтеграція / за ред. проф. Я. Й. Малика. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 540 с.
46. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки : пер. з англ. М. Габлевич, І. Гарник, В. Івашко та ін. Київ, Основи, 1997. 838 с.
47. Стройко Т. В. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : Кондор-Видавництво, 2018. 250 с.
48. Толстов С. В. Міжнародна система початку ХХ століття. *Зовнішні справи*. 2013. № 9. С. 8–11.; № 10. С. 8–13.; № 11. С. 12–17. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=fbqDcyMAAAAJ&hl=ru>
49. Толстов С. Система міжнародних відносин: внутрішні зв'язки та регулюючі механізми. *Антологія творчих досягнень ІСЕМВ НАН України*. 2004. Вип. 1. С. 263–289. URL: <http://elibrary.ivinas.gov.ua>
50. Троян С. С. Еволюція системи міжнародних відносин після 1991 року // *Зовнішні справи*. 2016. № 11. С. 32–35. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&hl=ru&cites=10703310924310370590>
51. Фесенко М. В. Структурно-функціональні особливості та закономірності розвитку міжнародної системи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 103(1). С. 108–119.
52. Фукидид. История Пелопоннеской войны. Москва, 1999. С. 257–262.
53. Фукидид. История. Книга I. URL: <http://www.litmir.net/br/?b=121031>
54. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. Москва : АСТ Хранитель, 2010. 592 с. URL: http://lib.ru/POLITOLOG/FUKUYAMA/konec_istorii.txt
55. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? *Полис*. 1994. № 1. С. 33–48. URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000648/index.shtml>

56. Циганкова Т.М., Гордєєва Т. М. Міжнародні організації : нав. посіб. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2001. 340 с.
57. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. Київ : Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. 204 с.
58. Шергін С. Парадигмальна еволюція в політології міжнародних відносин. *Освіта регіону*. 2012. № 1. С. 132–146. URL: https://cathedra.io.ua/s424830/sergiy_shergin._paradigmalna_evolyuciya_v_politologie_mijnarodnih_vidnosin
59. Ялі М. Х. Поняття та підходи до тлумачення світового порядку. *Дослідження світової політики* : зб. наук. пр. 2009. С. 160–171. URL: <http://elibrary.ivinas.gov.ua>

Інформаційні ресурси

1. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. URL: <http://www.iweir.org.ua.5>.
2. Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. URL: <http://www.ieac.org.ua>
3. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <http://www.uceps.org>
4. Український центр політичного менеджменту. URL: <http://www.politik.org.ua>
5. International Relations Center. URL: <http://www.fpif.org>.
6. Brookings Institution. URL: <http://www.brookings.edu>
7. Foreign Policy Association. URL: <http://www.fpa.org>
8. International Institute for Strategic Studies. URL: <http://www.iiss.org>

Навчально-методичне видання

Гедікова Наталя Пилипівна

**Методичні рекомендації до практичних занять
з навчальної дисципліни**

«Теорія міжнародних відносин»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 052 «Політологія»